

The Journal of Academic Social Science Studies

JASSS

International Journal of Social Science

Doi number:<http://dx.doi.org/10.9761/JASSS2340>

Number: 29 , p. 29-36, Autumn III 2014

İSPANYA'DA ENDÜLÜS-İSLAM MEDENİYETİNDEN KALAN İZLER VE ESERLER-VI: HUELVA, NIEBLA, ALGECIRAS, GIBRALTAR, RONDA VE TARIFA

*THE REMAINS AND ARTIFACTS OF ANDALUSIAN-ISLAMIC
CIVILIZATION IN SPAIN-VI: HUELVA, NIEBLA, ALGECIRAS, GIBRALTAR,
RONDA AND TARIFA*

Doç. Dr. Lütfi ŞEYBAN

Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü

Özet

Bugün bu şehirlerde, Endülüs devirlerinden, birkaç mimari eserden başka görünürde pek bir şey kalmamıştır dense yanlış olmaz. Endülüs'te Maşrik-Mağrib-İber sanatlarının âhenkli bir karışımından doğan yeni bir tarz ortaya çıkmıştır. Motif, desen ve her çeşit süslemeleriyle bu sanat, İslâm sanatının en güzel örneklerinden birisidir. Müslüman ve Hıristiyan mimarlar ile sanatkârlar bu sanatı oluşturmak için birlikte çalışmışlardır. Mağribî, Bizans ve Avrupa etkileri Maşrik geleneklerine karışarak ortaya neredeyse eşsiz sentez şaheserler meydana getirmiştir.

Endülüs'ü her bakımdan emsallerinden farklı kılan ve onu daha ileri noktalara taşıyan hususiyetlerin başında, şüphesiz Endülüslülerin ilim, tarım ve ticaret alanlarında sergiledikleri üstün gayretleri gelmektedir. Bu nedenle, İspanya'da yenilenme, Barbar kavimler vasıtasıyla kuzeyden değil, Müslüman fâtihter vasıtasıyla güneyden gelmiştir. Bu gelişme, bir fetih olmanın çok daha ötesinde bir medeniyet hamlesiydi. Bu sayede İspanya'da VIII-XV. yüzyıllar arasında bütün Ortaçağ boyunca Avrupa'nın bilinen en zengin ve en parlak medeniyeti doğup gelişmiştir.

Anahtar Kelimeler: İspanya, Endülüs, İzler, Eserler, Endülüs-İslam Sanatı

Abstract

In the last century and today, in Spain or the Iberian Peninsula, nothing else left practically from Islamic heritage except several architectural works. Architectural works are in several cities (Cordoba, Granada and Seville). They are using as tourist attractions. The Mudéjar Style (Arte Mudejar) in architecture that caused by Islamic influence used in a lot of Spanish buildings. And should count the about four thousand Arabic words of Spanish in the Islamic heritage-listed from the past.

In Al-Andalus has emerged a new style was born from harmonious blend of Mashreq-Maghreb-Iberian art. With the all kinds of motifs, patterns and decorations, this art is one of the most beautiful examples of Islamic art. Muslim and Christian architects and artists worked together to create this art. Mingling the Maghribi, Byzantine and European influences with Mashrik traditions emerged unique synthesis masterpieces.

On top of specialities that makes Al-Andalus different from their counterparts and carry it further points there are certainly their their outstanding efforts in science, agriculture, and trade. Therefore, the regeneration of Spain came not through the northern barbarian tribes, but has from the south by the Muslim conquerors. This development was a civilization move much more than being a conquering. In this way, the most brilliant and developed civilization known during the Middle Ages of Europe was born in Spain in VIII-XVth centuries.

Key Words: Spain, Al-Andalus, Remains, Artifacts, Art of Al-Andalus-Islam

GİRİŞ

Bu çalışmanın amacı, tarihte asırlarca Müslümanların yurdu olmuş olan Endülüs'te inşa edilmiş olan medeniyetten artakalan ve bugüne gelebilen eserlere dikkat çekmek, bir başka deyişle, Endülüs'ten geriye bugün neler kalmıştır sorusuna cevap verebilmektir.

İspanyol yazar Miguel de Unamuno der ki: "Allah'tan başka Tanrı yoktur (İslam hâkimiyeti), yaşam düştür (Don Kişot) ve topraklarımda güneş batmasın (XVII. Yüzyıl'ın İspanya İmparatorluğu), bunları anımsar insan Kastilya ovalarını seyrederken."¹

Söylenmese de vurgulanmasa da tarih boyunca Hıristiyanlık inancına sınıksı sarılmasıyla ün salan İspanya'nın birçok yeri Hıristiyan olmayan, hatta Hıristiyanlığa karşıt bir kültürün izlerini taşıyor. Hıristiyanlık ile yarımadayı paylaşmış olan o kültürün izleri Hıristiyanlık-öncesi döneminkiler veya pagan Roma'nınkiler gibi kazıbilimine mâl olmuş değiller, bilakis yaşayan ve binbir biçimde varlığını hâlâ sürdüren izlerdir. Hem çevrede görüyorsunuz o izleri hem insanlarda. Çoğu zaman da İspanya'yı 'bir başka Avrupa' yapan şey olarak yalnızca sezinliyorsunuz. Cordoba'da bin yıllık Yahudi mahallesinin daracık sokaklarında İbn Rüş'tün heykeliyle burun buruna gelirsiniz. Kurtuba Ulucâmii'nin kemerleri altında Avrupa'yı hepten unutur, kendinizi Şam'da bulursunuz. İber Yarımadası'nda doğmak demek, milli kültüründen güçlü bir dinsel inancı devralmak olduğu kadar, ona karşıt ve onun kadar mutlakçı başka inançların bilincini özümsemek, hatta kimi durumlarda çekiciliğini duymak demektir. İşte bu, İspanyollara geniş bir bakış açısı sağlayan iyi bir çelişkidir. İspanyol kültüründe İslam varlığı bastırılmış, unutturulmuş ve yadsınmış da olsa, kendini

¹ Gül Işık, *İspanya: Bir Başka Avrupa*, Metis, İstanbul 2005, s. 49

dolaylı ya da dolaysız binbir yoldan duyurmuştur. O etkinin oranını ve ayrıntılarını bilimsel olarak hesaplamak artık herhalde olanaksızdır.²

Bütün dünyada kabul edildiği gibi, bugün Endülüs kelimesi Müslümanların kafasında geçmişin ihtişamını ve şanını canlandırır. Fakat aynı zamanda Ortaçağ'da İslâmiyet'in gücünün doruğunda olduğu günlerin geride kaldığını hatırlatarak hüznün doğurur. İspanya'daki 800 yıllık Müslüman yönetimi, Müslüman-Hıristiyan-Yahudi kültürlerinin yan yana geliştiği zengin bir kültürel, düşünsel ve ticarî hayat meydana getirerek bütün Avrupa'da uygarlığın doruk noktalarından biri olmuştur.³

İspanyolların kendi tarihlerinin çok önemli bir parçası olan Endülüs devirlerine nasıl baktıkları da mühim bir mevzudur. Bunu Robert Irwin'in tespitleriyle özetlemek mümkündür: "Modern çağda cahil, yozlaşmış ve tembel Katolik İspanyolunu, kültürlü Endülüslü atalarıyla karşılaştırmak pek çok Amerikalı ve Avrupalı yazarlar arasında son derece yaygındı. Bu yüzden birçok İspanyolun Endülüs Müslüman mirasına kararsızlıkla hatta düşmanca yaklaşması pek şaşırtıcı değildir. 19. ve 20. Yüzyıllarda, İspanya'nın tam anlamıyla çağdaş bir Avrupalı ulus olmasını engelleyen şeyin özellikle Arap barbarlığı olduğunu ileri sürmek İspanyollar için çok alışıldık bir durumdu. Onlarda Müslümanların kültürel eserlerini Hıristiyanlara mâletme eğilimi de vardı. Daha çok milliyetçi düşünürlerde yaygın olan olumsuz bakışa karşın, liberal aydınlar ile Cumhuriyetçiler arasında Endülüs geçmişi ve kültürüyle gurur duymak ve 1492'den sonra Katoliklerin Müslümanlar ile Yahudilere uyguladıkları zulme üzülmek yaygındı".⁴

İspanya'da Müslümanlar, gerek dışarıdan gelen gerekse bizzat ülke insanları arasından ihtida eden kişilerin artmasıyla, 1980'li yıllardan itibaren çoğalmaya başladılar. Özellikle Endülüs'te birçok İspanyol, Müslümanlardan devraldıkları kültürel mirası keşfediyor ve Müslüman oluyor.⁵

A. Velbe (Huelva) ve Leble (Niebla)

1. İki Şehrin Tarihi Nitelikleri

Her iki şehir de 546 yıl İslam hâkimiyetinde kaldıktan sonra 655/1257 yılında Kastilyalılar tarafından işgal edilmiştir. Batı Endülüs bölgesinde (el-Ğarb, Algarve) bulunan Velbe, içinde hiçbir Endülüs eseri kalmamış olmasına rağmen genel hatlarıyla Endülüs tarzını muhâfaza eder görünmektedir.

² Işık, s. 57-59

³ Graham E. Fuller - Ian O. Lesser, *Kuşatılanlar: İslam ve Batı'nın Jeopolitiği*, çev. Özden Arıkan, Sabah, İstanbul 1996, s. 29

⁴ Robert Irwin, *Elhamra*, çev. Fatma Uslu, YKY, İstanbul 2007, s. 150-154

⁵ Konuyla ilgili geniş bilgi için bakınız. Muhammed Abdullah İnân, *el-Âsâru'l-Endelüsiyyeti'l-bâkiye fi İsbanya ve'l-Burtugal*, Mektebetü'l-Hâncî, Kahire 1997. İslâm kültürü ve sanatının Batı'ya tesirleri üzerine daha fazla bilgi için bakınız: W. Montgomery Watt, "İslâm Medeniyetinin Avrupa'ya Tesiri", çev. Hulusi Yavuz, *Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi*, haz. Heyet, Çağ (Esra), III, Konya 1994; Bekir Karlığa, *İslâm Düşüncesinin Batı Düşüncesine Etkileri*, Litera, İstanbul 2004; Abdurrahman Bedevî, *Batı Düşüncesinin Oluşumunda İslâm'ın Rolü*, İz, İstanbul 2002

Şehrin merkezinde yer alan San Pedro Kilisesi, ulucâminin yerine inşâ edilmiş olup, XV. asırda yenilenmiştir.

Büyük Kilise yani La Merced (Rahmet) Katedrali ise, kubbesi ve kemerleriyle Müdeccen (Mudejar) yani Endülüs tarzında XV. yüzyılda inşâ edilmiştir.

Calle del Puerto'da bir evin çift kemerli penceresi de Endülüs tarzındadır.

Velbe, Endülüs şehirleri arasında Endülüs dans sanatlarıyla da meşhurdur.⁶

2. Huelva Coğrafya Müzesi, el-Münestîr Câmii (Mezquita de Almonaster la Real), Leble Şehir Kapısı ve Surları

Müzedde, Müslümanlardan kalma oval şekilli ve kil çamurundan yapılmış mezar şâhidesi bulunmaktadır. Üzerindeki kitâbesinde şu kayıtlıdır:

“el-Hamdü lillâhi vahdeh. Tüvuffiye eş-şâbb et-tâlib el-merhûm Ebû Abdullâh Muhammed İbnü's-Şeyh el-fakîh el-ecell Ebû Abdillâh Muhammed b. Saîd b. Alî el-Cebelî rahimehû'llâh, berade serâhü inde'z-zevâli min yevmi'l-isneyni'r-râbi'a aşera li-Zilka'de, âme ehade aşera ve semâniye mietin”

Türkçesi: “Hamd tek olan Allâh'adır. Merhum talebe genç Ebû Abdullah Muhammed, kıymetli fakîh şeyh Ebû Abdullah Muhammed b. Saîd b. Ali el-Cebelî'nin oğlu, Allah ona rahmet etsin, 811 yılı Zilkade'nin 14'ünde⁷ haftanın ikinci gününde vefat etmiştir”.

Aynı yüzün zeylinde ise, “el-Yümnü ve'l-ikbâl, el-yümnü ve'l-ikbâl” (bereket ve refah/tâlih, bereket ve refah/tâlih) yazmaktadır. Şâhidenin diğer yüzünde ise bir hayat ağacının çevresinde süsleme yer almaktadır.⁸

el-Münestîr Câmii, IX.-X. Yüzyıllarda yani Emevî hâkimiyeti döneminde el-Münestîr kalesi içine inşâ edilmiştir.

Leble şehir kapısı ve surları ise XII. yüzyıldan kalma olup, neredeyse Endülüs dönemlerinde olduğu gibi sağlam durmaktadır.⁹

B. el-Cezîretü'l-hadrâ (Algeciras)

Müslümanlar İspanya'ya çıktıkları zamanda burası Roma döneminden beri ilgisiz ve bakımsız küçük bir köy iken, Müslümanlar burasını parlak bir şehir haline getirmişlerdir. Ondan sonra asırlarca güney uç bölgesinin güzel bir şehri olarak kalmıştır. Endülüs'ün uzun asırlar süren kaybediliş sürecinde şehrin ehemmiyeti artmıştır, çünkü burası Cebelü Tânk ve Tarîf Adası'yla birlikte Mağrib devletlerinden gelen destek birliklerinin Endülüs'e geçiş güzergâhını teşkil etmektedir. Bu güzergâhın Mağrib yönüne doğru diğer noktaları ise Sebte (Ceuta) ve Tanca'dır (Tanger).

Mağrib-Endülüs ordularının Hıristiyanlara feci şekilde yenildiği meşhur Salado (la batalla del Salado, Kâdis'te Tarîf yakınında) savaşının ardından, 29 Cemaziyelevvel 743/30 Ekim 1342 yılında şehir Kastilyalıların eline düşmüştür. Savaşa Merînî sultanı Ebu'l-Hasen ile Nasrî sultanı Yûsuf Ebu'l-Haccâc komuta ediyorlardı. Bu savaşta Müslümanlar Endülüslülerin *el-Enfâz* diye adlandırdıkları bir nevi ilkel top

⁶ Muhammed Abdullah İnân, *el-Âsâru'l-Endülüsiyyeti'l-bâkiye fi İsbanya ve'l-Burtugal*, Kâhire 1997, s. 387-389

⁷ Mîlâdî olarak 31 Mart 1409'a tekâbül etmektedir.

⁸ Müze bilgileri için bkz. directoriomuseos.mcu.es

⁹ İnân, *el-Âsâr*, s. 390-394

kullanmışlardır. XI. Alfonso şehri tahrip ederek ulucâmiyi kiliseye çevirdi. Daha sonra katedrale dönüştürülen kilisenin adı ise Santa Maria de las Palmas (hurma ağaçları sahibi Azize Meryem) kondu.

Salado Savaşında ele geçen iki seccâde bugün Toledo Katedrali'nde sergilenmektedir.¹⁰

İspanyalılar bu şehri 1760 yılında, III. Karlos zamanında yeniden imar etmişler fakat şehirde hiçbir Müslüman izi ya da eseri bırakmamışlar; Katedralin yerine büyük kiliseyi (Iglesia Mayor) câmi tarzında yani Endülüs kemerleri barındırır şekilde inşa etmişlerdir. Endülüs dönemlerindeki şehir de bu kilisenin bulunduğu yerdeydi.¹¹

C. Cebelî târik (Gibraltar, Montaña/el Peñon de Tariq, Mons Calpe)

1. Tarihî Nitelikleri

Cebelü Târik, Tarîf'ten sonra el-Cezîretü'l-hadrâ ile birlikte Mağrib devletlerinden gelen destek birliklerinin Endülüs'e geçiş güzergâhını teşkil etmektedir. Endülüs fâtihi Târik b. Ziyâd'ın Receb 92/Nisan 711 tarihinde ordusuyla birlikte Sebte'den Mons Calpe adlı bu noktaya çıktıktan sonra, buranın adı Cebelü Târik olarak anılmaya başlanmıştır. Afrika'nın uç noktasındaki Sebte (Ceuta) Adası'ndan burası görülebilmektedir.

Eskiler burayı batı tarafında dünyanın sonu olarak sayarlar ve okyanusa doğru açılan dünyayı sonu olmayan Karanlık Denizi (bahru'z-zulümât) olarak adlandırırlardı. Meşhur Herkül ya da Heraklius Sütunları da buradadır.

Müslümanlar fetihten hemen sonra buraya sûrlarıyla birlikte sağlam bir kale inşa ettiler ve sadece askerî bir nokta olarak kullandılar. Kale bugün de Mağripilerin Kalesi (El Castillo de los Moros, Moorish Castle) adıyla anılmaktadır. Muvahhidlerin kurucu halîfesi Abdülmümin (1145-1163), 555/1160 yılında buraya güzel bir ordugâh şehri kurmuştur. Câmî, emîr kasrı, hânedan üyeleri ve maiyeti için evler inşa edilmiş; deniz kıyısı boydan boya ağaçlandırılmış ve güzel bahçeler düzenlenmiş; şehre tatlı su getirilmiş; sûrlar ve kaleler yenilenmiş ve dağın adı değiştirilerek "Cebelü'l-Feth" (fetih dağı) veya "Medînetü'l-Feth" (fetih şehri) adı verilmiştir. Aynı yılın sonunda şehrin inşâsı tamamlandığında halîfe Abdülmümin ordusuyla şehre gelmiş, burada 2 ay ikâmet etmiş ve bu esnada ümerâ ve ulemâdan Endülüs'ün ileri gelenlerini huzura kabul etmiştir. Bu tarihten sonra Cebelü Târik, Mağrib ile Endülüs arasında sağlam ve aktif bir geçiş noktası olarak hizmet görmeye devam etmiştir. XIII. Yüzyıla gelindiğinde ise, İspanyollar burayı ele geçirmek için düzenli saldırılara başlamışlar, Müslümanlar ise savunmada büyük zorluk çekmişlerdir. 1310 Yılında Kastilyalılar burayı ele geçirmişlerse de 23 yıl sonra yani 1333 yılında Endülüslüler Merînî sultanı Ebu'l-Hasen'in desteğiyle geri almışlardır. Sonunda 1467 yılında kesin olarak İspanyolların eline geçmiştir. Bundan sonra Endülüs ya da Gırnata'nın savunması daha çok zorlaşmıştır.

¹⁰ Bkz. Tuleytula başlığı

¹¹ İnân, *el-Âsâr*, s. 282-283

2. Mağriplilerin Kalesi, Surları, Kapıları (El Castillo de los Moros, Moorish Castle), Endülüs Hamamı ve Cebelü Târik Müzesi (Museo de Gibraltar)

Müslümanların fetihten hemen sonra surlarıyla birlikte inşa ettikleri kaledir. Kapının üzerindeki kitâbeye göre 725'te yapılmıştır.

Kaleye bağlı olarak inşa edilmiş olan surların bazı kısımları ve kalenin kapılarından bazıları halen ayaktadır.

Cebelü Târik Müzesi binasının altında bulunan Hamam da muhafaza edilmektedir.¹²

D. Tarîf (Tarifa)

İspanya'nın en güneyinde bulunan Tarifa, İspanya'nın en fazla doğu görünümü arz eden şehridir. Adını 710 yılında bu topraklara ilk ayak basan Müslüman asker Tarîf b. Mâlik'ten almıştır. Eski duvarları ve kuleleri, yılan gibi kıvrılan caddeleri, kafesli pencereleri, çiçeklerle donatılmış düz çatıları Mağrib şehirlerini çağrıştırır.¹³

Kalesi, sokakları ve mimarisıyla tipik bir Endülüs şehri görünümündedir. İnsan buradaki kalenin surları üzerinden karşı kıyıya, Mağrib kıyılarına bakarken, aslında her iki dünyanın asırlarca süren tarih ve kader birliğinin ne kadar da *doğal* bir durum olduğunu daha kolay idrak ediyor.

E. Runde (Ronda)

1. Tarihî Nitelikleri

Mâleka'nın batısındadır ve Mâleka'nın korunması bakımından mühimdir. Nitekim, Cemâziyelevvel 890/Nisan 1485 tarihinde önce Runde, hemen ardından da Şaban 892/Ağustos 1487 tarihinde Mâleka Hıristiyanların eline düşmüştür. Küçük fakat tarihte iz bırakmış Endülüs şehirlerinden birisidir. Eski ve basit yapısıyla şehir, Endülüs karakterini kısmen muhâfaza eder durumdadır.

Granada'nın konumlandığı arazinin coğrafi sınırındaki Sierra de Ronda'nın (Ronda Zirvesi'nin) dağ ve yaylalarında, yüzlerinde Mağribî kökeninin damgası çok belirgin olan pekçok insan yaşamaktadır.

İşgalden sonra şehrin ulucâmii Ronda Katedrali olmuş, mihrabı ise Adak Sunağı Şapel'i'ne dönüştürülmüştür. Alcazaba'nın Endülüs kalıntıları ve şehrin üzerine kurulduğu tepenin her iki tarafındaki istihkâm, Müslüman mimarların marifetini gözler önüne sermektedir. Ronda'nın güney kısmında üç set halinde kemerlerden meydana gelen eski bir Endülüs geçidi vardır. İçe doğru uzanan kavisli iki kemer saf Mağribî olup, inşasında kullanılan ince tuğla ve briketler imal işinde Müslümanların üstün olduğu malzemelerdir. İspanyol hükümrânlığı müddetince üçüncü kemere yapılan eklemelere rağmen geçit, bütünüyle doğuya ait görünümünü muhafaza etmektedir.¹⁴

¹² Müze bilgileri için bkz. directoriomuseos.mcu.es

¹³ E. Rosenthal, "İspanya'da Arap Hâkimiyetinin İzleri", çev. Yusuf Alemdar, *Cumhuriyet Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi*, X/1 (Haziran 2006), s. 261

¹⁴ E. Rosenthal, s. 262

2. Kale ve Sûriçi Kasabası, Endülüs Köprüsü, Büyük kilise (Santa Maria la Mayor)

Bugün, şehrin güneybatısında Endülüs dönemlerinde kullanılan bu eserler bugün kısmen ayakta.

Endülüs Köprüsü, şehrin batı girişinde bulunan köprü küçük te olsa Endülüs eserlerinden birisidir.

Santa Maria la Mayor kilisesi, ulucâminin kalıntıları üzerine inşâ edilmiş olup, 4 küçük Endülüs kubbesi halen bir yanında durmaktadır. Eski şehir de bu câmi çevresinde genişlemekteydi.

3. Endülüs Hamamı (Baños Arabes) ve Minare

XI. Yüzyıldan kalma hamam kalıntıları, büyük kilise yakınında, şehrin güney tarafında bulunmaktadır. 1950'li yıllarda harap durumda iken, sonradan restore edilerek kullanıma açılmıştır.

Bugün internette, "Ronda – Baños Arabes" aramasıyla erişilen linkte¹⁵ Endülüs hamamının yapısı hareketli modern grafiklerle nefis bir sunumla anlatılmaktadır.

Minare ise, Büyük Kilise'den sonra şehrin sonuna doğru küçük bir alanda bulunmaktadır. Yüksekliği 12 m kadardır. Yanında eskiden var olan küçük mescit kiliseye çevrilmiş, minarenin şerefesi de çankulesine dönüştürülmüştür. Câmi/kilise yıkıldıktan sonra minare ayakta kalmıştır. Mimari tarzı, onun bir Muvahhid dönemi eseri olduğunu göstermektedir.

4. Emîr Ebû Mâlik Kasrı (Casa del Gigante) ve Mağribli Emîrin Evi (Casa del Rey Moro / Palacio de Mondragon)

Nasrîler döneminde Mağribî tarzda inşâ edilmiş gösterişli bir eserdir. Bahçesi de çok zariftir. Şehrin güney tarafında ve büyük kiliseye yakındır. Bütün mimari unsurları ve tezyînâtıyla bugüne ulaşmayı başaran (1950'li yıllar) ender eserlerden birisidir. İşgalden sonra Gigante ailesinin eline geçtiği için bugün Casa del Gigante adıyla bilinmektedir.

Bu köşkün, Merînîler'in sultanı Ebu'l-Hasen'in oğlu emîr Ebû Mâlik'e ait olduğu rivâyet edilmektedir. Bu mümkün olabilir çünkü XIV. yüzyıl başlarında Nasrî emîri İbnü'l-Ahmer, Kastilya ordusuna karşı destekleri karşılığında Rûnde'yi bir Mağrib devleti olan Merînîler'e vermişti. Onların elinde kaldığı süre içinde de emîr Ebû Mâlik bu köşkü inşâ ettirmiş ve bir süre burada ikâmet etmiştir.

Aynı emîre nisbet edilen bir başka köşk daha vardır Rûnde'de. Bu, Casa del Rey Moro veya Palacio de Mondragon adıyla anılır ki, bugünkü haliyle hiçbir Endülüs ya da Mağribî unsur taşımamaktadır. Büyük ihtimalle bir Endülüs köşkünün enkazı üzerine inşâ edilmiştir. Yeni haliyle az da olsa Endülüs tarzına benzetilmeğe çalışılmıştır.

¹⁵ www.youtube.com/watch?v=J8RAo43950U

5. Markiz Salvatierra Evi (Palacio del Marques de Salvatierra) ve Kabristan Kapısı (Bâbü'l-Mekâbir, Puerta de Almocobar)

Endülüs tarzı kemerlere ve bahçeye sahip güzel bir köşktür.

Diğer küçük bir eser de Puerta de Almocobar'dır. Şehrin güneydoğu tarafında San Francisco mahallesinde bulunmakta ve içinde 4 Endülüs kapısını barındırmaktadır. İslâmî dönemde bu kabristan kapısı, şehrin 3 ana kapısından birisiydi.¹⁶

SONUÇ

Bu alan araştırması sırasında görülmüştür ki, bugün Huelva, Niebla, Algeciras, Gibraltar, Ronda ve Tarifa'da Müslümanlardan kalan mücerret izler, lisanda ve belli ölçüde insanların karakterinde gözlemlenebilmektedir. Müşahhas izler ise daha çok şehri yapısı ve mimârî alandadır. Ancak, Endülüs devirlerinden kalan mimari eserlerin ekserisi bugüne ulaşmamıştır. Çünkü bir defa çoğu bakımsızlıktan yıkılmıştır. Yıkılmayıp ayakta kalan eserlerden meselâ câmilerin çoğu ya bilinçli şekilde yıkılmış ya da kiliseye çevrilmiş, yıkılan bazılarının yerine kilise inşâ edilmiş, minareler ise çankulesi yapılmıştır. Saray, köşk ve konak gibi yapılar ise yeni Hristiyan sahiplerince yenilenmiş, yenileme esnasında Endülüsî unsurlar kısmen ya da tamamen yok kaybolmuştur. Endülüs mahallelerine gelince, bunlar da yeni yapılarla büyüyen şehirlerin içinde nerdeyse kaybolup gitmiş, geriye onlardan dağınık bazı parçalar kalmıştır.

KAYNAKÇA

İNÂN, Muhammed Abdullah, *el-Âsârü'l-Endelüsiyyeti'l-bâkiye fî İsbanya ve'l-Burtugal*, Kâhire 1997.

ROSENTHAL, E., "İspanya'da Arap Hâkimiyetinin İzleri", çev. Yusuf Alemdar, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, X/1 (Haziran 2006), s. 251-271

ŞEYBAN, Lütfi, "İspanya Alan Araştırması", Eylül-Ekim 2011.

¹⁶ İnân, *el-Âsâr*, s. 271-277